Нечә олур ки, күндүз кечәјә чеврилир?

Тәкчә она көрә јох ки, Јер өз оху әтрафында фырланыр.

Бакыдакы чахыр дүканынын мүдири Кәрим Әмијев јајлагда истираһәт едирди вә күнүн күнорта чағы зүмзүмә еләјә-еләјә кефи көк, дамағы да ки, чағ, көзирди өзүјчүн вә бирдән һәјатын бела бир көзәл чағында бабелә бир көзәл чағында бакылы прокурор Бәшир Чәлилов чыхды Кәрим Әмијевин габағына.

Кәрим Әмијев билмәди зүмзүмәсини нечә кәсди вә һавахт кәсди, өзүнү нечә јығышдырды вә әдәб-әрканла нечә салам верди:

— Ахшамыныз хејир, јолдаш Чәлилов!

Прокурор Чәлилов гијмәтли башыны тәрпәдиб кечди.

Дејир, сән чалдығыны чал, көр фәләк нә чалыр.

Сәһәри күн јенә дә күнүн күнорта чағы Кәрим Әмијев прокурор Бәшир Чәлилова раст кәлди вә јенә—хырып! —зүмзүмәсини кәсди, өзүнү јығышдырды, әдәб-әрканла салам верди:

— Ахшамыныз хејир, јолдаш Чәлилов!

Прокурор Чәлилов јенә гијмәтли башыны тәрпәдиб кечди, амма сонра дағ бојда бу киши бирдән-бирә һејрәтиндән ајаг сахлады: аја, нечә јаны «—Ахшамыныз хејир, јолдаш Чәлилов?». Күнүн күнорта чағы ахшамыныз хејир?

Сәһәри күн прокурор Бәшир Чәлилов иш либасыны әјнинә кејиб чыхды ешијә вә јенә дә күнүн күнорта чағы Кәрим Әмијевлә растлашды вә Кәрим Әмијев јенә—мәрдимәзары ахтармагла дејил ки!—зүмзүмәсини кәсди, јенә өзүнү јығышдырды вә јенә әдәб-әрканла салам верди:

— Ахшамыныз хејир, јолдаш Чәлилов!

Бәшир Чәлилов бу дәфә гијмәтли башыны тәрпәдиб кечмәди: елә бил көј курлады, јер титрәди: торпаг, о күллү-чичәкли көзәл дүзәнлик Әмијевин ајағынын алтындан гачды.

— Әмијев!!! Күнүн күнорта чағы мәнә «ахшамыныз хејир» дејирсән?!

Кәрим Әмијев бүзүшүб—үзр истәјирәм мин кәрә—тојуг дүнбүлүнә дөндү.

— Јол... јол...

— Һә?!

— Валлаһ... јол... јолдаш... һөрмәтли јолдаш Чәлилов, сизи... сизи көрән кими көзләримә гаранлыг чөкүр, елә билирәм ки, ке... кечәдир...

Амма белә кечәләмәк дә бир зад дејил!

МОЛЛАБАЛА

Сөзләрин „мәншәји"

ТРОЛЛЕЈБУС — «Тысбаға» сөзүндән көтүрүлмүшдүр. (Бә'зән аз јеријиб, чох дајандығына көрә).

АЛМА — «Алмамаг» сөзүндәндир. (Јә'ни алверчиләр килограмы 3 маната сатса, алма!).

ТҮФЕЈЛИ — «Туфли» сөзүндәндир. (Биртәһәрлә баш кирләсә дә, һәмишә ајаглардадыр).

ҺӘРҮЗЛҮ — Архаикләшмиш «икиүзлү» сөзүндән көтүрүлмүшдүр.

ПАХЫЛ — «Пахыр» сөзүндәндир. (Өзүнү үздә нә гәдәр маскалајыб «галајласа» да, пахыры ачылыр).

АРАГ — Чох ичәндә үз гаралтдығы үчүн «гара» сөзүнүн тәрсинә охунушу.

ГЫСА ТӘМСИЛЛӘР

ҺИКМӘТ ЗИЈА

АЈЫ ЛАҒЫ

Ајынын мусигини
Ганмадығы бир јана,—
Үстәлик лағ едирди
Мусигини ганана.

ГАЗ ХӘБӘРДАРЛЫҒЫ

Газ деди, Өрдәк илә
Арасы дәјән күндән:
— Ким Өрдәклә данышса,
Онунла дүшмәнәм мән!

КЕЧИ КӨЗКӨТҮРМӘМӘЗЛИЈИ

Сөз дүшдү Гојундан,—
Әтиндән,
Сүдүндән,
Јунундан...
Кечи тез мәләди:
Әт нәди,
Сүд нәди,
Јун нәди?
Чыхыб һәр ојундан!—
Гојундур,
Нә тә'риф
Гојундан?!

ӨЗҮНДӘН ДЕЈӘН САМОВАР

Самовар гарныны вериб габаға,
Һәмишә өзүнү тә'рифләјәрди:
— Анд олсун башымда
Дәмкеш папаға.—
Су гајнатмаг олуб пешәм,—дејирди.—
Хидмәти бөјүкдүр белә өмрүн!..
Бары бир дәфә
Адыны тутмурду амма Көмүрүн...

ПОРСУҒА ИШ ТӘКЛИФ ЕДӘНДӘ

Јејиб-јатан Порсуға
Дедиләр:—Бәсдир даһа,
Бир ишә вер дөшүнү.
— Даш дашымаг ишини
Көрәрәм,—деди Порсут.
Амма бир
Шәртлә ки, Фил
Мәнә муавин олсун!

ХОРУЗА БАНЛАМАГ ӨЈРӘДӘН БЕЧӘ

Дәнләјә-дәнләјә, су ичә-ичә,
Банламаг өјрәнди Хоруздан Бечә.—
Елә ки, ајағы
Јер тутду, деди:
— Хоруз гардаш, ешит
Банламаг нәди.—
—Гуг-гулу-гу!!! Көрдүн? Мәни дуј, анла,
Будан белә сән дә бах, белә банла!..

Күлүш дамчылары

● О, рәисинин јанында дик дајанмырды ки, бирдән ондан һүндүр көрүнәр.

● Әјјашы гынадылар ки, зәифлик көстәрирсән, өзүндән чыхды: «Кәл, көрәк ким чох ичир!..».

● — Билмирсән, тәзә балет нәдән данышыр?

— Балетдә данышмырлар ки, ојнајырлар.

ФИКРӘТ САДЫГ

ӘДӘБИЈЈАТ НӘЗӘРИЈЈӘСИ

(«ЗАРАФАТ ДӘФТӘРИ»НДӘН)

I. МИСРА

Дүз хәнчәр,
низә,
ишыг шүасы.
Ше'рин илкин дашы-кәрпичи.
Шаири танымаг үчүн
Бәс еләјәр бирчә мисрасы.

II. БЕЈТ

Битмиш фикир—чүмлә.
Чилалы даш-гаш.
Сөз еви.
Бачаран кәлсин—јығчамлыг севир.

III. РҮБАИ

Од, су, һава, торпаг.
Бир дә Хәјјам.
Дөрд бүрчлү гәср.
Охунмағы асан,
Јазылмағы сирр.

IV. ГАФИЈӘ

Әкиз сөз.
Аһәнк тәрәзисинин пәрсәнки.
Ше'р диварынын һамар үзү.
Көһнә дашы чох олса,
Кифир көстәрәчәк һөркүнүзү.

V. БӨЛКҮ

Нәфәсдәрмә,
Сөз дајаначағы,
дөнкә-далан.
Елә бөл ки,
Даландан күчәјә чыхасан.

VI. МӘЧАЗ

Мө'чүзә.
Һөркүдә гапы-пәнчәрә јери.
Ишыға гәрг едир ше'ри.

VII. БӘНЗӘТМӘ

Ше'рин дады-дузу,
Гуш сүдү,
марал бујнузу.
Бәнзәтмә азалдыгча
Чохалыр ше'рин дадсызы.

VIII. МҮБАЛИҒӘ

Ше'рин дамы.
Булуда чатаны да олур,
улдуза чатаны да.
Ше'ри кәрәк
мүбалиғә таныда.
Сөз евинин бачасы да
мүбалиғәдир.
Түстүсүндән билинир
Очағында јанан нәдир:
Чыр-чырпыдыр, јохса вәләс,
Үрәкдир јанан, јохса һәвәс?

IX. АЛЛЕГОРИЈА

Ја үзүм де гораја,
Ја да ағ де гараја—
Олсун аллегорија!
Ја довшаны чәк араја,
Түлкүнү чағыр һараја—
Олсун аллегорија!
Амма елә елә ки,
Мәтләби ачсын ше'р,
Охујан да јарыја,
Ешидән дә јарыја.

X. ШЕ'Р

Та бәри башдан бил!
Үрәјиндә ја гурд ола кәрәк,
ја ше'р.
Икиси бир јердә јола кетмәз.
Гурд ше'ри јејир.
Үрәјинә бах,
сонра ше'рә кәл!

Истиотлу ифадәләр

Борчлу олдуғун адама раст кәләндә көрмәзлијә вуруб бахышларыны гајтармагданса, борчуну гајтар.

◆

Һөрмәт јалтаглыг дејил. Јалтаглыг һөрмәт олмадығы кими.

◆

Шир олуб филә салам вермәјә нә вар, әсил ширсәнсә гарышгаја да салам вер.

◆

Өзүнү өјмәк, өзүнү дөјмәкдән писдир.

◆

Күлмәји бачармајан унутмасын ки, һеч бир һејван күлә билмир.

ШӘНБӘ КҮЛҮШ

— Вәтәндаш сәрнишинләр, талонларынызы гејдә алдырмағы унутмајын.

— А киши, дејәсән, мағазаны дәјишибсән?
— Үч грам јағ үстүндә аз гала тутулачагдым.

— Достум, бу нәдир?
— Тә'мир үчүн уста чағырдым, дедиләр евә кәлмәјирик, е'малатханаја кәтир.

Данышар, данышмаз...

Намәрд—
сәдагәтдән јох,
сүфрәсиндә кәсдијин
чөрәјиндән данышар!

Фәрари—
гејрәтдән јох,
күлләјә һәдәф олан
күрәјиндән данышар!

Јалтаг—
ләјагәтдән јох,
рәисинин үзүнә
күлмәјиндән данышар!

Дөнүк—
мәһәббәтдән јох,
көзәлләри алдада
билмәјиндән данышар!

Илан—
зәһәрли дилдән
сөз дүшәндә лал олар,
гәфил бир күнаһсызы
чалмағындан данышмаз!

Исте'дадсыз—
шөһрәтдән
үзүнә әләк тутар,
сағ икән «сәнәтинин»
өлмәјиндән данышмаз!

Әһмәд ЕЛБРУС

— А киши, папирос чәкирсән, пәнчәрәни ачсана.

...

...

Рәссам Әләкбәр Зејналов.

Мән көрмүрәм

Бир ирландијалы Һиндистанда һәрби хидмәтдә имиш. Оранын иглими хошуна кәлмәдијинә көрә, бир бәһанә илә арадан чыхмаг истәјир. Бу мәгсәдлә дә һәкимин јанына кәлиб дејир:

— Һәким, мән чох пис көрүрәм.

Бир гәдәр муајинәдән сонра һәким сорушур:

— Јахшы, нәдән билирсиниз ки, пис көрүрсүнүз?

Ирландијалы отағы көздән кечириб дејир:

— Сиз о дивардакы мыхы көрүрсүнүз?

— Бәли.

Ирландијалы дејир:

— Амма мән көрмүрәм.

◆

Мүәллим:—1920-чи илдә анадан олмуш адамын инди нечә јашы вар?

Шакирд:—Кишинин, јохса арвадын?..

Инкилис дилиндән чевирәни

Абусәт ӘСӘДОВ

Масаллы рајону

СТЕФАН ЛИКОК (Канада) — ХАРИЧИ ЈУМОР

ФОТОГРАФ

— Шәкил чәкдирмәк истәјирәм,—мән дилләндим. Фотограф шөвглә көзләрини мәнә зилләди. Көзләри сәјријән бу боз пенчәкли киши өз саһәсинин алиминә охшајырды. Ону кениш тәсвир еләмәк истәмирәм, һамы беш бармағы кими билир ки, фотографларын тәһәр-төһүрү нечә олур.

— Отур,—о, дилләнди.—Козлә, кәлирәм...

Бир саатачан көзләдим. Әлимә кечән журналлары бир-бир хырыд еләдим.

Бир саат кечмишди ки, фотограф ичәри гапыны итәләјиб зәһмлә деди:

— Ичәри кеч.

Истәр-истәмәз е'малатханаја кирдим.

— Отур,—фотограф деди.

Көзләрими гамашдыран сүн'и күнәш ишығынын шүалары алтында биртәһәр өзүмә јер еләдим.

Фотограф дијирчәкли камерасыны отағын тән ортасына итәләди вә арха тәрәфдән башыны ора сохду.

Бир көз гырпымы чәкмәди ки, дөнүб мәнә бахсын—сонра апаратын өртүјүнү, көзлүк чәрчивәсини дартыб башыны чөлә чыхартды, көрүнүр, тәнкнәфәс олмушду.

Сонра тәзәдән балача гара өртүјү башына кечиртди. Бир мүддәт гурујуб еләчә галды. Бирдән ағлыма кәлди ки, бәлкә дуа охујур, горхумдан нәфәсими дә ичимә чәкдим.

Нәһајәт, фотограф башыны булаја-булаја мәнә сары јериди:

— Бу нә сир-сифәтдир сәндә?

— Билирәм,—дејә тәмкинлә чавабыны гајтардым.—Хәбәрим вар.

О, аһ чәкди.

— Мәнчә, сир-сифәтин гајдасында олмасы дүнјаја дәјәр,—фотограф деди.

— Мән дә бу фикирдәјәм,—дејиб онун мәндән дә бәдһејбәт олдуғуну биләрәк севинчәк сөһбәтә гошулдум.—Елә сизинки дә, өз арамыздыр, мән күндәдир,—дедим.—Кобуд, нәрмә-назик, үздәнираг сифәтләри дә чох көрмүсүнүз. Көр инди бу апаратда нечәси ириләшиб, бојујуб, өлчүсүз оланы да олуб...

Амма фотограф даһа мәнә мәһәл гојмады. Тәзәдән јанјерәмә фырланыб әлләри илә башымы тутду, о тәрәф-бу тәрәфә фырлатды. Елә фикирләшдим ки, мәни өпмәк истәјир, көзләрими дәјдүм.

Амма мән дејән олмады.

О, башымы мин чүр вәзијјәтдә сахлады, бир шеј чыхмады, дәриндән аһ чәкиб деди:

— Башыныз һеч хошума кәлмир.

Сонра апарата тәрәф кедиб бир дә мәнә бахды.

— Ағзынызы бир балача аралајын.

Ағзымы тәзәчә ачмаг истәјирдим ки:

— Јум!—дејә тәләсик чымхырды.

Сонра мәнә бир дә бахды.

— Гулагларыныз мәни һеч ачмыр,—дилләнди.—Бир балача ашағы саллајын. Бах белә. Инди көзләринизи—бир балача ојнадын. Әлләринизи дизләриниз үстә гојун, үзүнүзү азча јухары чевирин. Һә, инди јахшыдыр. Дәриндән нәфәс алын! Белә! Бојнунузу јана әјин, јахшыдыр, бәдәнинизи таразлајын. Һә, белә, будунузу о јана чәкин, баах белә... Амма сифәтиниз јенә мәни ачмады, бу нә сифәтдир белә...

Зорла отурачаға дирсәкләндим.

— Дајанын!—Мән һәјәчанла, амма әдәб-әрканла дилләндим.—Әши, бу үз мәним үзүмдүр. Сәнинки һа дејил, өзүмүнкүдүр. Мән бу үзлә гырх илдир јашајырам, нә әјри-үјрүсү вар, гәбулумдур. Јөндәмсиздир, јенә өзүм биләрәм. Мәни тутур-тутмур, ону да өзүм биләрәм, амма бу сифәт мәнимдир. Варым-јохум бир үзүм вар... Сәсимин тутулачағындан нараһат идим, амма дедијими дедим:

— Үзүм беләдир, өзүмүн хошума кәлир. Бах, бу да мәним ағзымдыр, сәнинки һа дејил. Гулаглар да өзүмүнкүдүр, әкәр сәнин апаратына дүшмүрәмсә... Буну дејиб јеримдән галхмаг истәдим.

Та-раг!

Фотограф әлиндәки ипи дартмышды. Фото чәкилмишди. Көзүм һәлә дә ләнкәр вуран апаратда иди.

— Елә дүшүнүрәм ки,—дејә фотограф разы һалда деди,—сизи бүтүн чизкиләринизлә чәкмәк мәнә нәсиб олду.

— Белә, мән сәрт чаваб вердим,—бүтүн чизкиләрими чәкә билдиниз, еләми? Бәс әввәлчә фикирләшмәдиниз ки, бу һала дүшә биләрәм, һә? Көстәр көрүм о шәкли.

— Һәлә көрмәли бир шеј јохдур,—фотограф дилләнди.—Әввәлчә негативини чыхартмалыјам. Шәнбә күнү кәлиб һәр шеји көрәрсән.

Дејилән күн кәлиб чыхдым.

Фотограф мәнә ичәри кирмәји ишарә еләди. Елә билдим ки, о, әввәлкиндән даһа тәмкинли, һәм дә гашгабағлыдыр. О да ағлымдан кәлиб кечди ки, инди һәрәкәтиндә тәкәббүр дә вар.

О, бөјүк фотонун сүкутлу сеһрини мәнә ачды, икимиз дә дөнүб сүкутла шәклә бојландыг.

— Бу, мәнәмми?—јеримдән сорушдум.

— Әлбәттә,—тәмкинлә чаваб верди.—Сиз олмајанда бәс ким олачаг?

Биз тәзәдән шәклә көз кәздирдик.

— Көзләр,—мән тәрәддүдлә дедим,—һеч мәнимкинә охшамыр.

— Нә данышырсыныз,—чаваб верди.—Мән онлара бир балача әл кәздирмишәм. Көрүн, нечә көзәлдир, дејилми?

— Еләдир,—дејә устанын сөзүнү тәсдигләдим.—Амма мәним гашларым белә дејил ha!

— Хејр, әзизим,—дејә фотограф сифәтимә аны көз кәздирди.— Гашларынызы азча дәјишдирмишәм. Билирсизми, биз инди тәзә үсулла ишләјирик — делфид — ондан истифадә едирик. Көрүрсүнүзмү, гашын үстүндә артыг нә варса, һамысыны котүрмүшәм. Доғрусу, алына төкүлән сачдан да зәһләм кедир.

— Бәс сиз, сиз?..

— Хејр,—дејә сөзүнә давам етди.—Бунлар мәни о гәдәр дә нараһат еләмир. Сачы јухары дарамағдан хошум кәлир, бир дә гаша хәтт чәкмәкдән һәзз алырам.

— Ағыз нечә,—дејә мән ачыгла дилләндим.—О да мәнимкидир?

— Бир балача дүзәлтмишәм, әши, сизинки чох ашағы салланыр. Башга чарә јох иди.

— Гулаглар, бах, бу, мәнимкинә охшајыр.—Онлар, һә, мәнимдир.

— Бәли,—дејә фотограф фикирли дилләнди.—Бу белә, амма мән өз ишимин устасыјам. Инди тәзә әмәл ишләдирик — сулфид — онунла һәтта гулағын јерини дәјишдиририк. Көрсәм ки...

— Гулаг ас,—дејә өзүмү габаға вериб онун бу әлиачыглығына мәһәл гојмадан сөзүнү ағзында гојдум, бу һоггә үстүндә кишинин абрыны алдым.

— Ешит! Бура кәлдим ки, шәклими чәкәсән—нечә варамса, өз шәклим олсун—бујнузсуз-филансыз. Истәјирдим ки, о дүнјалыг оланда достларым шәклими хатирә кәки әзизләсинләр, тәскинлик тапсынлар. Көрүнүр, бөјүк гәләт еләмишәм. Истәјимә чатаммамышам. Кет өз ишиндә ол. Котүр негативини, нәди зәһримарын ады—сулфидди, бромидди, оксидди, коуһидди, сал онун ичинә—кефин нә истәјир ону да елә, козләри дәјишдир, ағыза әнчам чәк, үзү тәзәлә, додаглара јамаг вур, галстука тәзә боја вур, жилети тәзәдән чәк. Јаландан бојала, тушла кетсин, башына әлли ики ојун ач, зәһ вур, гызылла, ишин гуртардығыны анлајынча нә истәјирсән елә. Бүтүн бунлары гуртарандан сонра, сахла ону өзүнчүн, достларынчүн. Бирчә онлар ишинә гијмәт верәрләр. Бу исә мәнимчүн кәрәксиз ојунчагдан башга бир шеј дејил.

Бир дә көрдүм ки, көзүмдән јаш киләләнир, мүрәххәс олдум.

Инкилис дилиндән тәрчүмә едәни

Шаһин ХӘЛИЛОВ

ӘДӘБИЈЈАТ вә ИНЧӘСӘНӘТ

Редаксијанын үнваны: Бакы-370146, Б. Авакјан күчә си, 529-чу мәһәллә.
Телефонлар: баш редактор муавини 32-71-76, мәс'ул катиб 32-71-96. Шө'бәләр: елм-публисистика 32-71-59, тәнгид вә әдәбијјатшүнаслыг 32-70-52, нәср 32-71-31, тәсвири сәнәт, театр-кино, мусиги 32-70-89, поезија вә мүхбирләр 32-70-78.

Баш редактор Нәриман ҺӘСӘНЗАДӘ

Редаксија һеј'әти: Ләман АТАКИШИЈЕВА, Шәмси БӘДӘЛБӘЈЛИ, Әли ВӘЛИЈЕВ, Ајаз ВӘФАЛЫ (мәс'ул катиб), Тофиг ГУЛИЈЕВ, Араз ДАДАШЗАДӘ, Јусиф ӘЗИМЗАДӘ, Ағачавад ӘЛИЗАДӘ, ЕЛЧИН, Иса ИСМАЈЫЛЗАДӘ (баш редактор муавини), Бәкир НӘБИЈЕВ, Мүрсәл НӘЧӘФОВ, Фикрәт САДЫГ, Һәсән СЕЈИДБӘЈЛИ.

ИНДЕКС 66800 ФГ 18833 Сифариш № 6925

Бакы шәһәри, «Коммунист» нәшријјатынын мәтбәәси.